

**ПРАКТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ СУВЕРЕНІТЕТУ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
(СТ.СТ. 109, 110 КК УКРАЇНИ)**

ЯНКО Володимир Михайлович - прокурор Луганської області

Правозастосовчий рівень кримінально-правового регулювання у сфері забезпечення суверенітету Українського народу є достатньо динамічним. Агресія РФ, що триває, суспільні процеси, пов'язані з відсіччю російської агресії, вимагають постійної актуалізації наукового відображення кримінально-правової протидії злочинним посяганням на суверенітет Українського народу. Одним з можливих шляхів розв'язання даної проблеми є дослідження сучасної судової практики.

Для з'ясування тенденцій правозастосовної практики, основних напрямів практичної інтерпретації положень статей 109 та 110 КК України було досліджено судові рішення цієї категорії, представлені в Єдиному державному реєстрі судових рішень. За відповідними запитами станом на 22.04.2018 встановлено наявність у реєстрі 51 обвинувального вироків за ст. 109 КК та 197 обвинувальних вироків за ст. 110 КК. Означені судові рішення було класифіковано за ознаками об'єктивної сторони складу злочину та географічною ознакою.

Проведене дослідження судової практики дозволяє дійти таких висновків. По-перше, статті 109 та 110 КК України переважно використовуються для кваліфікації дій осіб, які так чи інакше пов'язані з діяльністю так званих «ЛНР», «ДНР» або реалізацією так званого проекту «Новоросія». Установлено непоодинокі випадки правової оцінки однакових за змістом дій або як посягання на державну владу (ст. 109), або як посягання на територіальну цілісність (ст. 110). Такі судові рішення розглядаються як часткові елементи

комплексної правової оцінки дій зловмисників. Підтримка, діяльність у складі, сприяння функціонуванню тощо самопроголошених квазідержавних утворень підпадає під ознаки як ст. 109 КК, так і ст. 110 КК. У такому випадку наявне як посягання на державну владу та конституційний лад, так і посягання на територіальну цілісність. З огляду на це правильною видається кваліфікація означених дій за сукупністю названих злочинів.

По-друге, переважна більшість використання ст. 109 КК (36 вироків, 71%) та значна частина використання ст. 110 КК України (80 вироків, 32%) пов'язана з кваліфікацією публічних закликів та розповсюдження відповідних матеріалів (разом 116 вироків, тобто 47% усіх досліджених судових рішень). До того ж у 76% таких випадків суди кваліфікували дії осіб, які використовували соціальні мережі або інтернет сайти. Установлена тенденція судової практики є об'єктивним відображенням тенденцій інформатизації суспільства та свідчить про актуальність завдань із забезпечення кібербезпеки. Разом з цим, наведені дані актуалізують проблематику розгляду окремих діянь, пов'язаних з розповсюдженням матеріалів, у контексті ч.2 ст. 11 КК.

Ключові слова. Кримінальна відповідальність, державна влада, конституційний лад, територіальна цілісність, судова практика

Постановка проблеми

Донедавна питання кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 109 та 110 КК України, становили переваж-

но науковий, теоретичний інтерес. Ситуація змінилася в 2014 році. Українці зустрілися з новою загрозою. Станом на серпень 2017 року, за даними ООН, з початку конфлікту на Донбасі у квітні 2014 року зафіксовано 10225 вбитих і 24541 поранених осіб у результаті бойових дій. Агресія РФ є також чинником негативних тенденцій у національній політичній та економічній сферах. Виняткову роль у питанні ефективної відсічі агресії РФ, припиненні конфлікту, відновленні мирного життя та недопущенні повторення таких подій грає закон. Перспектива реінтеграції тимчасово окупованих територій додає актуальності розглядуваній тематиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Означена проблема не залишилася поза увагою науковців. Окремі питання кримінально-правової охорони державної влади, конституційного ладу та територіальної недоторканості України досліджували Андрушко П. П., Бантишев О. Ф., Батиргарєєва В. С., Дрьомов С. В., Дудоров О.О., Зоренко Д. С., Карчевський М.В., Мисливий В. А., Навроцький В. О., Нетеса Н. В., Олейников Д. О., Панов М.І., Письменський Є. О., Резнікова О. О., Рябчинська О. П., Савінова Н. А., Селіванов А. О., Сичевський В. В., Тацій В.Я., Томчук І. О., Трубников В. М., Фесенко Є.В., Філей Ю. В., Фріс П. Л., Хавронюк М. І., Харитонов Є. І., Шамара О. В., Яценко С.С., Яценко А. М. На рівні кандидатських дисертаційних досліджень проблему розглядали Дюрдіца І. В. (2008), Мошняга Л. В. (2011) та Рубашенко М. А. (2015). У докторській дисертації О.А. Чувакова (2017) розглядалися питання кримінально-правової протидії злочинам проти основ національної безпеки України в цілому.

Водночас правозастосовчий рівень кримінально-правового регулювання в сфері забезпечення суверенітету Українського народу є достатньо динамічним. Агресія РФ, що триває, суспільні процеси, пов'язані з відсіччю російської агресії, вимагають постійної актуалізації наукового відображення кримінально-правової протидії злочинним посяганням на суверенітет Українського народу. Одним з можливих шляхів розв'язання да-

ної проблеми є дослідження сучасної судової практики. Спроба такого дослідження представлена у даній роботі.

Формулювання цілей

Мета роботи полягає у емпіричному дослідженні правозастосовчого рівня кримінально-правового регулювання в сфері забезпечення основ суверенітету Українського народу (ст.ст. 109, 110 КК України), встановленні тенденцій розвитку означеного сегменту судової практики.

Виклад основних результатів

Для з'ясування тенденцій правозастосовної практики, основних напрямів практичної інтерпретації положень статей 109 та 110 КК України було досліджено судові рішення цієї категорії, представлені в Єдиному державному реєстрі судових рішень. За відповідними запитами станом на 22.04.2018 встановлено наявність у реєстрі 51 обвинувального вироку за ст. 109 КК та 197 обвинувальних вироків за ст. 110 КК. Означені судові рішення було класифіковано за ознаками об'єктивної сторони складу злочину та географічною ознакою. Результати проведеного дослідження подамо в такий спосіб: спочатку опишемо отримані внаслідок класифікації групи судових рішень з позицій кількості й типової характеристики діянь, що кваліфіковані як злочин відповідними вирокими, а вже потім сформулюємо висновки щодо тенденцій розвитку досліджуваного сегмента судової практики.

Отже, класифікація досліджених судових рішень за використаною нормою КК та географічною ознакою дозволила отримати такі результати.

Якісний і географічний розподіл досліджених судових рішень

№ з/п	Область	Кількість установлених і досліджених судових рішень	
		Ст. 109 КК	Ст. 110 КК
1.	Вінницька	-	1
2.	Волинська	1	5
3.	Дніпропетровська	4	8

4.	Донецька	6	58
5.	Закарпатська	2	4
6.	Київська та м. Київ	4	6
7.	Кіровоградська	10	2
8.	Луганська	1	30
9.	Львівська	2	4
10.	Миколаївська	1	7
11.	Одеська	9	9
12.	Полтавська	-	1
13.	Рівненська	-	2
14.	Сумська	1	7
15.	Тернопільська	-	1
16.	Чернігівська	-	5
17.	Черкаська	3	3
18.	Харківська	-	39
19.	Херсонська	7	2
20.	Хмельницька	-	3
21.	Разом	51	197

Як простежується, національні суди більш активно формують практику використання ст. 110 КК, яка передбачає відповідальність за порушення територіальної недоторканності. Використання ст. 109 КК, яка передбачає відповідальність за посягання на державний і конституційний лад, є в чотири рази меншим. Розглянемо детальніше дві групи зазначених судових рішень, провівши класифікацію судових рішень кожної групи за ознаками об'єктивної сторони.

Розподіл судових рішень, пов'язаних з кваліфікацією дій винної особи за ст. 109 КК України, за ознаками об'єктивної сторони складу злочину

№ з/п	Форма об'єктивної сторони складу злочину	Кількість судових рішень
1.	Дії, учинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади	1
2.	Змова про вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади	14

3.	Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, розповсюдження матеріалів з такими закликами	36
4.	Разом	51

Очевидно, що переважна більшість (71%) досліджених судових рішень пов'язана з учиненням публічних закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади чи розповсюдження матеріалів з такими закликами. Певний інтерес становить розподіл судових рішень цієї категорії за використовуваними способами публічних закликів чи розповсюдження матеріалів.

Розподіл досліджених судових рішень за способом публічних закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади або розповсюдження матеріалів із такими закликами

№ з/п	Спосіб публічних закликів або розповсюдження матеріалів	Кількість вироків
1.	Публічний виступ	2
2.	Матеріальні носії інформації	1
3.	Соціальні мережі та Інтернет	33
4.	Разом	36

Переважна більшість (92%) досліджених злочинних посягань на державну владу й конституційний лад у вигляді публічних закликів або розповсюдження матеріалів здійснювалася в спосіб використання соціальних мереж та Інтернет. Значною нерівномірністю характеризується вид використовуваних інтернет-технологій. У дев'ятнадцяти випадках задіювалася соціальна мережа «Вконтакте», у шести випадках – «Facebook». Три випадки пов'язані з використанням мережі «Однокласники», два – відеохостингу «YouTube». У трьох випадках зловмисники задіювали окремий сайт. Дії зловмисників зазвичай виявлялися в розміщенні на контрольованих акаунтах повідомлень, що через специфіку функціонування певних соціальних мереж були доступні необмеженій кількості

осіб. Наприклад, вироком Іллічівського районного суду м. Маріуполь Донецької області від 22.10.2015 у справі 1-кп/264/336/2015 [6] засуджено особу, яка, діючи умисно, з метою розповсюдження матеріалів із закликами до насильницької зміни й повалення конституційного ладу України та до захоплення державної влади розмістила з контрольованого нею акаунта в мережі «Однокласники» інформаційний контент (текстові та графічні документи, відеозаписи), який був доступний для загального ознайомлення всіх користувачів соціальної мережі. Згідно з висновком експерта означений контент містив публічні заклики для невизначеного кола осіб до насильницької зміни конституційного ладу та до захоплення державної влади [6]. Зазначимо, що у певних випадках суди розглядали соціальну мережу як засіб масової інформації та інкримінували відповідну кваліфікуючу ознаку, передбачену ч. 3 ст. 109 КК [6; 3; 2].

Дії осіб, що були кваліфіковані як змова про вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (27% досліджених судових рішень, пов'язаних із застосуванням ст. 109 КК) здебільшого полягали у створенні груп, тренуванні їх учасників, вербуванні нових членів для подальшого вчинення умисних дій, спрямованих на захоплення державної влади чи зміну конституційного ладу. Зокрема, вироком Приморського районного суду м. Одеса від 12.08.2014 у справі 522/11429/14-к було засуджено особу, яка за матеріальну винагороду погодилася підібрати групу осіб для подальшого відправлення до РФ з метою військової підготовки. «Згідно з досягнутою злочинною домовленістю після підготовки, приблизно в кінці літа – на початку осені 2014 року, вказана група повинна була прибути до м. Одеса для вчинення дій, спрямованих на насильницьку зміну та повалення конституційного ладу, а також на захоплення державної влади» [12].

В одному випадку ст. 109 КК України було використано для кваліфікації дій особи, що полягали у виконанні завдань командирів батальйону «Восток» терористичної організації «ДНР» та керівника спеціальної диверсійної групи зі збирання та передавання інформації щодо маршрутів пересуван-

ня, місць дислокацій і вогневих позицій ЗС України та сил АТО. Крім того, засуджена особа здійснювала корегування мінометного, артилерійського вогню по позиціям сил АТО та особисто доповідала про завдану шкоду силам АТО внаслідок артилерійських і мінометних ударів, готувала схеми місць, придатних для замінування доріг і територій, що знаходяться безпосередньо коло українських блокпостів. Таку діяльність кваліфіковано як умисні дії з метою насильницького повалення конституційного ладу та захоплення державної влади [14].

Розподіл судових рішень, пов'язаних з кваліфікацією дій винної особи за ст. 110 КК України, за формами об'єктивної сторони складу злочину

№ з/п	Форма об'єктивної сторони складу злочину	Кількість судових рішень
1.	Дії, учинені з метою зміни меж території України або державного кордону на порушення порядку, встановленого Конституцією України	117
2.	Публічні заклики до вчинення таких дій або розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій	80
3.	Разом	197

Серед досліджених судових рішень за ст. 110 КК України 117 вироків (59%) пов'язані з кваліфікацією умисних дій з метою порушення територіальної цілісності, 80 вироків (41%) – з кваліфікацією публічних закликів або розповсюдженням матеріалів. Судові рішення, пов'язані з кваліфікацією умисних дій, учинених з метою порушення територіальної цілісності, класифіковано за особливостями змісту ознак об'єктивної сторони.

Розподіл досліджених судових рішень за змістом умисних дій, учинених з метою порушення територіальної цілісності

№ з/п	Зміст умисних дій, учинених з метою порушення територіальної цілісності	Кількість вироків
1.	Сприяння учасникам так званих «ЛНР», «ДНР»	15
2.	Участь в організації та проведенні «референдуму»	74

3.	Діяльність представників військового або політичного блоків	16
4.	Організація та проведення заходів для дестабілізації політичної обстановки та порушення територіальної цілісності	10
5.	Виготовлення матеріалів із закликами до порушення територіальної цілісності	2
6.	Разом	117

У судових рішеннях, віднесених до категорії «сприяння», як дії, учинені з метою порушення територіальної цілісності, розглядалися: збирання й передавання членам незаконних збройних формувань відомостей щодо розташування підрозділів сил АТО та військової техніки; вербування нових членів незаконних збройних формувань; надання матеріальної або організаційної допомоги членам цих формувань. До прикладу, вироком Куп'янського міськрайонного суду Харківської області від 14.10.2014 у справі 628/3172/14-к засуджено особу, яка погодилась інформувати представників так званої «ЛНР» щодо пересування залізницею військової техніки Збройних сил України через станцію «Куп'янськ-Вузловий», а також отримувала відомості щодо кількості військової техніки, що прямує залізницею до Луганської області, та передавала за допомогою соціальної мережі «Вконтакте» [10]. В іншому випадку, віднесеному до категорії «сприяння», особу було засуджено за «надання безпосередньої допомоги представникам незаконних збройних формувань так званої «Донецької народної республіки» (ДНР). Така допомога полягала в наданні бойовикам ДНР послуг перевезення, як їхнього особового складу на незаконні блокпости, виставлені в Донецькій області представниками ДНР, так і в доставлянні бойовикам продуктів харчування, побутових речей, лікарських засобів» [4]. Вироком Овідіопольського районного суду Одеської області від 14.08.2014 у справі 509/3435/14-к було засуджено особу, яка пропонувала «брати участь у бойових діях проти законних військових формувань і правоохоронних органів України, які беруть участь в антитерористичній операції» за грошову винагороду [11].

Найбільша кількість судових рішень розглядуваної категорії (63%) пов'язана з кваліфікацією дій осіб, які в травні 2014 року брали участь в організації та проведенні так званих «референдумів». Наприклад, вироком Краматорського міського суду Донецької області від 17.08.2015 у справі 234/11706/15-к засуджено особу, яка, представившись «головою дільничної комісії», розподілила окремо між особами як представниками цієї комісії їхні обов'язки щодо участі у вказаному протиправному заході в частині забезпечення безперервності його проведення, супроводу громадян до визначених місць опитування, формування відповідних списків з відображенням їх прізвищ з дальшим складанням й підписанням протоколів про його результати. У день проведення «референдуму» винний систематично супроводжував громадян до місць отримання документів, схожих на бюлетені для голосування. Після цього «представив власний особистий підпис на завчасно сформованих протоколах про результати проведеної імітації народного волевиявлення, котрі в подальшому було використано для спроби протиправної зміни меж території України в неконституційний спосіб» [9].

У категорії «діяльність представників військового та політичного блоків» об'єднано судові рішення, пов'язані з кваліфікацією дій осіб, які обіймали «посади» в структурах так званих «ЛНР» або «ДНР». Приміром, за вчинення злочину, передбаченого ст. 110 КК, було засуджено особу, яка, перебуваючи у м. Перевальськ Луганської області, дала згоду на вступ до підрозділу «Донських Козаків», що діяв у складі терористичної організації так званої «ЛНР», отримав від представників зброю, автомат АК-47, та військову форму із символікою терористичної організації «ЛНР». Перебуваючи у складі підрозділу, за вказівкою представника зазначеного підрозділу, ремонтував військову та цивільну техніку різних підрозділів терористичної організації «ЛНР», ніс службу на незаконно сформованих блок-постах терористичної організації «ЛНР» у м. Перевальськ [8]. У іншому випадку було засуджено особу, яка «за результатами зібрання жителів сел. Ювілейне м. Луганськ була обрана так званим народним депутатом першого скликання Пар-

ламенту «ЛНР». Після цього... прибула до будівлі Луганської обласної державної адміністрації ..., де надала згоду на призначення її на посаду так званого народного депутата першого скликання Парламенту «ЛНР» та взяла участь у першому засіданні депутатів першого скликання так званого Парламенту «ЛНР», на якому брала участь у голосуванні за обрання так званої президії Парламенту «ЛНР», а також за так званій «Временный Основной Закон (Конституцию) Луганской Народной Республики от 18.05.2014» [13].

Прикладом судового рішення, віднесеного до категорії «організація та проведення заходів для дестабілізації політичної обстановки та порушення територіальної цілісності», може слугувати вирок Жовківського районного суду Львівської області від 14.09.2017 у справі 444/1982/17. Цим судовим рішенням за ст. 110 КК України як умисні дії, учинені з метою порушення територіальної цілісності, кваліфіковано дії особи, яка організувала «проведення незаконного масового заходу з перекриття автомобільної дороги державного значення на території Львівської області для розповсюдження інформації про наявність у Львівській області конфлікту між українцями та поляками на ґрунті утисків останніх за національною ознакою, розпалювання національної ворожнечі, створення атмосфери невдоволення серед мешканців Львівщини фактом перебування області або окремих її адміністративно-територіальних одиниць у складі України» [1].

Судові рішення, пов'язані з кваліфікацією дій винної особи як публічних закликів до порушення територіальної цілісності або розповсюдження матеріалів з такими закликами, було класифіковано за особливостями змісту ознак об'єктивної сторони в такий спосіб.

Розподіл досліджених судових рішень за способом публічних закликів до порушення територіальної цілісності або розповсюдження матеріалів з такими закликами

№ з/п	Спосіб публічних закликів або розповсюдження матеріалів	Кількість вироків
1.	Публічний виступ	9
2.	Матеріальні носії інформації	21

3.	Соціальні мережі та Інтернет	50
4	Разом	80

Більшість (63%) досліджених злочинних посягань на територіальну цілісність у вигляді публічних закликів або розповсюдження матеріалів здійснювалася в спосіб використання соціальних мереж та Інтернет. Аналогічно, дослідженій раніше групі судових рішень, пов'язаних з кваліфікацією дій винної особи за ст. 109 КК України, вид використовуваних інтернет-технологій характеризується значною нерівномірністю. У сорока одному випадку використовувалася соціальна мережа «Вконтакте», у трьох випадках – «Facebook». Чотири випадки пов'язані з використанням мережі «Однокласники». У двох випадках зловмисники використовували окремий сайт. Дії зловмисників виявлялися в розміщенні на контрольованих акаунтах повідомлень, що через специфіку функціонування певних соціальних мереж були доступні необмеженій кількості осіб.

Для продовження дискусії

Проведене дослідження судової практики дозволяє дійти таких висновків.

По-перше, статті 109 та 110 КК України переважно використовуються для кваліфікації дій осіб, які так чи інакше пов'язані з діяльністю так званих «ЛНР», «ДНР» або реалізацією так званого проекту «Новоросія». Установлено непоодинокі випадки правової оцінки однакових за змістом дій або як посягання на державну владу (ст. 109), або як посягання на територіальну цілісність (ст. 110). Зокрема, у деяких випадках дії особи, яка збирала відомості щодо сил АТО та передавала їх представникам так званої «ДНР» чи «ЛНР» було кваліфіковано за ст. 109 КК України [14], у інших – за ст. 110 КК України [10]. Ще один приклад, вербування осіб для участі в розхитуванні політичної ситуації на півдні України суди розглядали як змову на вчинення умисних дій з метою захоплення державної влади [15; 7]. Аналогічні дії, але вчинені з метою схилання до участі в збройному конфлікті на боці так званих «ЛНР» чи «ДНР», розглядалися як посягання на територіальну цілісність [11]. Також зафіксовано непоодинокі випадки одночасного інкримінування як злочину, передбаченого ст. 109

КК, так і злочину, передбаченого ст. 110 КК України. Означені випадки стосувалися розповсюдження матеріалів з публічними закликами [15; 5].

На нашу думку, такі судові рішення не є результатом помилок, а є частковими елементами комплексної правової оцінки дій зловмисників. Підтримка, діяльність у складі, сприяння функціонуванню тощо самопроголошених квазідержавних утворень підпадає під ознаки як ст. 109 КК, так і ст. 110 КК. У такому випадку наявне як посягання на державну владу та конституційний лад, так і посягання на територіальну цілісність. З огляду на це правильно видається кваліфікація означених дій за сукупністю названих злочинів. Насамперед це стосується дій осіб, пов'язаних з організацією та проведенням 11 травня незаконного референдуму, розробкою та прийняттям так званої «конституції ЛНР», створенням не передбачених законом збройних формувань, що діяли на території області в 2014 році та сприяли захопленню державної влади та частини території області представниками окупаційної адміністрації РФ.

По-друге, переважна більшість використання ст. 109 КК (36 вироків, 71%) та значна частина використання ст. 110 КК України (80 вироків, 32%) пов'язана з кваліфікацією публічних закликів та розповсюдження відповідних матеріалів (разом 116 вироків, тобто 47% усіх досліджених судових рішень). До того ж у 76% таких випадків суди кваліфікували дії осіб, які використовували соціальні мережі або інтернет сайти. Виникає цілком слушне запитання: «Чи відповідає така судова практика принципу *ultima ratio*?». На нашу думку, значну кількість судових рішень, пов'язаних з кримінально-правовою оцінкою діяльності з використанням Інтернет та соціальних мереж, не потрібно розглядати як зменшення ефективності кримінально-правового регулювання або формування практики використання кримінального права для оцінки діянь, які не є суспільно небезпечними. Установлена тенденція судової практики є об'єктивним відображенням тенденцій інформатизації суспільства та свідчить про актуальність завдань із забезпечення кібербезпеки. Разом з цим наведені дані актуалізу-

ють проблематику розгляду окремих діянь, пов'язаних з розповсюдженням матеріалів, в контексті ч.2 ст. 11 КК.

Література

1. Вирок Жовківського районного суду Львівської області від 14.09.2017 у справі 444/1982/17 // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68878520> (дата звернення: 22.04.2018).

2. Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполь Донецької області від 04.10.2016 у справі 263/11120/16-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61802640> (дата звернення :22.04.2018).

3. Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 02.02.2016 у справі 591/442/16-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55398181> (дата звернення: 22.04.2018).

4. Вирок Ізюмського міськрайонного суду Харківської області від 09.09.2014 у справі 623/2311/14-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40401295> (дата звернення: 22.04.2018).

5. Вирок Ізяславського районного суду Хмельницької області від 25.10.2017 у справі 675/1868/17 // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69907628> (дата звернення: 22.04.2018).

6. Вирок Іллічівського районного суду м. Маріуполь Донецької області від 22.10.2015 у справі 1-кп/264/336/2015 // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53283927> (дата звернення: 22.04.2018)

7. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 05.10.2015 у справі 520/13121/15-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52044910> (дата звернення: 22.04.2018).

8. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 07.06.2016 у справі 640/8881/16-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL.: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52044910>

gov.ua/Review/48726843 (дата звернення: 22.04.2018).

9. Вирок Краматорського міського суду Донецької області від 17.08.2015 у справі 234/11706/15-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48726843> (дата звернення: 22.04.2018).

10. Вирок Куп'янського міськрайонного суду Харківської області від 14.10.2014 у справі 628/3172/14-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40877476> (дата звернення: 22.04.2018).

11. Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 14.08.2014 у справі 509/3435/14-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40169231> (дата звернення: 22.04.2018).

12. Вирок Приморського районного суду м. Одеса від 12.08.2014 у справі 522/11429/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40118672> (дата звернення: 22.04.2018).

13. Вирок Сватівського районного суду Луганської області від 09.08.2016 у справі 426/7984/16-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59731671> (дата звернення: 22.04.2018).

14. Вирок Селидівського міського суду Донецької області від 06.12.2017 у справі 1-кп/242/340/17 // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70780149> (дата звернення: 22.04.2018).

15. Вирок Скадовського районного суду Херсонської області від 18.07.2015 у справі 663/1785/15-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46964967> (дата звернення: 22.04.2018).

16. Вирок Франківського районного суду м. Львова від 04.11.2016 у справі 465/5692/16-к // *Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. сайт*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62480080> (дата звернення: 22.04.2018).

SUMMARY

Law enforcement level of legal regulation in the sphere of sovereignty of the Ukrainian people is quite dynamic. The aggression of Russia's ongoing, social processes related to rebuff Russian aggression, require constant updating of scientific reflection of criminal law combating criminal assault on the sovereignty of the Ukrainian people. One of the possible ways to solve this problem is to study modern jurisprudence.

For clarification of the tendencies of law enforcement practice, the main directions of practical interpretation of the provisions of Articles 109 and 110 of the Criminal Code of Ukraine were investigated judicial decisions of this category, presented in the Unified State Register of Court Decisions. According to the relevant requests, as of April 22, 2018, there are 51 indictments in accordance with Art. 109 of the Criminal Code and 197 of the convictions under Art. 110 of the Criminal Code. These court decisions were classified on the basis of an objective part of constituent element of crime and geographic features.

The conducted judicial practice study allows us to conclude such conclusions. Firstly, Articles 109 and 110 of the Criminal Code of Ukraine are mainly used to qualify actions of persons who are in one way or another connected with the activities of so-called "LPR", "DPR" or the implementation of the so-called "Novorossia" project. There have been multiple cases of legal assessment of the same content of actions or as an attack on state power (Article 109), or as an attack on territorial integrity (Article 110). Such court decisions are considered as partial elements of a comprehensive legal assessment of the actions of intruders. Support, activities in the composition, facilitating furtherance operation of the self-proclaimed quasi-state entities subject to the signs of Art. 109 CC, and Art. 110 CC. In this case, available as an encroachment on state power and constitutional order, and encroachment on territorial integrity. In view of this, the qualification of the indicated actions for the totality of the mentioned crimes appears to be correct.

Secondly, the vast majority usage of Art. 109 of the Criminal Code (36 sentences, 71%) and a significant part of the usage of Art. 110 of the Criminal Code of Ukraine (80 sentences, 32%) is related to the qualification of public appeals and the distribution of relevant materials (a total of 116 sentences, i.e. 47% of all investigated court decisions). In addition, in 76% of such cases, the courts qualified the actions of individuals who used social networks or Internet sites. The established tendency of judicial practice is an objective reflection of the tendencies of informatization of society and shows the urgency of the tasks of providing cyber security. At the same time, the given data actualize the issues of consideration of individual acts related to the distribution of materials in the context of Part 2 of Art. 11 CC.

Key words. Criminal liability, state power, constitutional system, territorial integrity, judicial practice.